

ORDE DER VERDRAAGZAMEN

Gevestigd te 's-Gravenhage Kon. goedgek. 22 febr. 1958.

ODV-GROEP HILVERSUM

Secret.: Heuvellaan 11, Hilversum Tel: 02950 - 10481

Hilversum, 7 maart '66

Opm.:

Een x in de kantlijn duidt op een vraag,
een - op een antwoord.

Goedenavond Vrienden,

Allereerst wil u zeggen dat wij niet alwetend of onfeilbaar zijn en ik raad u aan voor uzelf te denken.

Onderwerp van heden avond is:

INZICHT IN DE MODERNE POLITIEK.

Ik wilde wel graag iets vooraf zeggen. De meeste mensen denken dat b.v. politiek met geestelijk leven niets heeft uit te staan. Ik hoop u duidelijk te maken dat dit niet waar is.

Geestelijk leven is een innerlijke kwestie en de politiek is een van de wijzen waarop het innerlijk leven van de mens en van de massa naar buiten komt. Ik zal misschien zelfs hier en daar enkele dingen zeggen die u onvriendelijk of zelfs onjuist vindt, dat kan ik me best voorstellen. Het is nu eenmaal een onderwerp waarover nogal eens gestreden kan worden. Daarom moet ik ook wel een kleine beperking maken. Ik verzoek u in de eerste plaats niet te interrumpen tijdens de inleiding en in de tweede plaats om af te zien vooral van de onderlinge debatten over politiek gedurende het tweede gedeelte. U zult dat niet kwalijk nemen. Dan gaan we dus nu beginnen met "inzicht in de moderne politiek".

Dan beginnen we meteen met een paar uitspraken: Het kapitalisme overleed op het ogenblik dat de slavernij definitief werd afgeschaft; Democratie is een illusie waarin het volk meent zijn leiders te kiezen; Alle politiek is slechts een uitdrukking van een economie. En ten laatste: De idee en het ideële zijn droombeelden en invallen die in de politiek als uithangbord dienen voor een vaak treurige realiteit.

Daarmee heb ik u, geloof ik, al zo'n beetje gezegd waar het om gaat vandaag. Kijk eens, het z.g. kapitalisme is gebaseerd op bezit. Maar bezit, werkelijk bezit, kan alleen dan bestaan wanneer men over de middelen beschikt om dat bezit te

handhaven en te exploiteren. Op het ogenblik dat dat niet meer mogelijk is, dat men dus geen absolute zeggenschap heeft over zijn exploitatie, zal men ook niet meer in feite de bezitter zijn. In de politiek zien wij nu twee richtingen. De een ontkent het persoonlijk eigendom, de tweede stelt het persoonlijk eigendom als heilig. In beide gevallen echter blijkt dat men zijn stellingen niet waar kan maken. We hebben b.v. te maken met het z.g. kapitalistisch systeem, waarbij in feite steeds meer het eigendomsrecht wordt beperkt door de gemeenschap. Aan de andere kant hebben wij te maken met de staats eigendommen van een absoluut staatsbezit, dus een staatsdictatuur, en hierin blijkt dus dat het eigendom eigenlijk oogluikend wel wordt erkend. De wijze waarop de zeggenschap wordt uitgeoefend is in beide gevallen ongeveer gelijk. Het enige dat men kan zeggen is dat in een kapitalistische maatschappij dus de productie een winst kan opleveren aan de producent; in de met staatskapitaal gedreven ondernemingen is dat niet zo of veel minder de stimulus tot een reële en sluitende exploitatie, een lonende exploitatie van goederen is dus minder.

U zult zeggen: "Wat heeft dat met de geest te maken?" Maar laten we nu eens even nagaan. Wanneer ik geloof in eigendom, onverschillig op welke basis, dan zal ik eigendom verdedigen. Ik zal gelijktijdig trachten eigendom te verwerven. Ik zoek dus mijn bezit te vergroten. Wanneer ik die uitbreiding zoek in de materie en niet in het geestelijk bezit, het mentale bezit, dan zal ik dus moeten proberen om van een ander iets af te nemen. Het enige kapitaal dat niet afneemt wanneer je het verdeelt, is wetenschap. Weten en inzicht zijn altijd hanteerbaar en bruikbaar. Maar zolang ik nog vast zit aan het idee van materiële goederen, van een ruilsysteem, dan moeten we zeggen: Tja, er deugt ergens iets niet. Dat klinkt misschien heel vreemd, maar het is waar. De doorsneemens is nog niet zo ver gekomen dat hij bezittingen en goed leven als afzonderlijke waarden ziet. Hij meent dat goed leven alleen door materieel bezit verworven kan worden en daarom begin ik met de eerste stelling:

Politiek in deze dagen is over het algemeen een uitdrukking voor het verlangen van het volk te 'bezitten', ten koste van wie geeft niet, terwijl gelijktijdig de suggestie wordt gewekt dat dit bezit ook in werkelijk eigendom wordt verkregen. Dit laatste is niet het geval.

In de tweede plaats: Als we ^{de} politiek bekijken, Vrienden, hoop ik niet dat we u daarmee storen, maar dan hebben we wel eens het idee dat ze allemaal liegen dat ze bersten. Want er wordt van alles beloofd en er komt niets van uit. Men zegt allerhand dingen en kan ze niet waar maken. We zijn geneigd dit aan de politicus te wijten. Ik geloof dat dit niet juist is. De feitelijke situatie is deze: De politicus zal een bepaald doel wel na willen streven, maar in dat doel zit de bezitsfactor en dus ook de bezitshandhaving volgens zijn inzicht, begrepen. Hij kan dit alleen waar maken, dit laatste en voor hem essentiële, door een groot aantal van zijn beloften te laten vallen. Hij kiest gewoon tussen twee kwaden. Maar in de moderne politiek komen die beloften die niet uitkomen zó vaak voor, dat we op een gegeven ogenblik wantrouwen krijgen. Men noemt dit dan de verslapping van de politieke aandacht. De doorsneemens is niet meer politiek geïnteresseerd. Wanneer hij een politieke overtuiging heeft, is dat een

gewoontezaken dat heeft ook niets te maken met de realiteit of met zijn eigen wijze van denken.

Hierdoor zien wij dat een aantal pressiegroepen steeds sterker het gezag in handen nemen. Waar een pressiegroep het gezag in handen neemt en door de massa a.h.w. te minachten zichzelf door kan zetten, daar ontstaat 'het systeem'.

Het systeem is een apparaat. Dit apparaat wordt opgebouwd uit wetten, instanties, uit toekenningen, uit een zeker staatsverbruik, waar tegenover staan staatsuitkeringen aan de burgers van die staat. Op het ogenblik dat dit apparaat begint te ontstaan zal het zich voortdurend uitbreiden. Ik wil hier helemaal niet flirten met de wet van Parkinson of zo, maar dit is onvermijdelijk. Naarmate het staatsapparaat complexer wordt, zal de politicus t.o.v. het apparaat machtelozer worden.

Wij zien dit op het ogenblik praktisch overal. Ik zou een paar voorbeelden willen geven. De V.S. Een president, Lyndon Johnson. U denkt dat een president veel kan doen. In feite kan hij - ongeacht de in hem persoonlijk berustende zeer grote macht - feitelijk niets doen. Want hij is voor al zijn beslissingen en besluiten en voor alle uitvoeringen daarvan, afhankelijk van instanties. Wanneer die instanties niet mee willen werken dan zien wij, zoals b.v. op het ogenblik in Alabama, dat uiterlijk de wet wordt gevolgd, maar dat zij naar de geest volkomen wordt verworpen; en dat de eigenlijke resultaten vaak slechter zijn dan de oorspronkelijke volkswil op zich was. U kunt zeggen, dat is dwaas, maar het is zo.

Een minister in Nederland die bepaalde dingen wil doen, kan alleen - en dat is ook weer iets typisch - het totale bestedingsgeld van de staat uitbreiden. Werkelijk besnoeien kan hij het niet, want het apparaat is machtiger dan de minister.

In West-Duitsland zien we precies het zelfde. W.-Duitsland wordt, al zou men het u misschien niet zeggen, op het ogenblik geregeerd door bankiers. W.-Duitsland heeft op het ogenblik een zeer groot goudkapitaal; een heel groot bedrag aan goud. Dat doet trouwens elke staat omdat het op het ogenblik de enige waarde is die niet door de algemene inflatieverschijnselen wordt aangetast. Maar nu een vraag. Wist u dat die bankiers hun interesse hebben liggen in b.v. de V.S.? Daardoor is ruim 200 miljard in goud, het grootste gedeelte van het goudbezit van W.-Duitsland, ondergebracht in ..Fort Knox in de V.S.!

Het Nederlands vorstenhuis heeft een groot kapitaal. Van dat kapitaal zijn enkele miljoenen ook in Nederland belegd, natuurlijk, maar b.v. een bedrag van ruim 200 miljoen dollar is ondergebracht in Anaconda Copper, en een bedrag van (als ik me niet vergis) van ruim 80 miljoen is belegd in Bethlehem Steel. Ik geef deze voorbeelden om duidelijk te maken dat er dus economische relaties bestaan. Nu kunt u als politicus wel zeggen, wij willen ingaan (in W.-Duitsland b.v.) tegen de V.S.; maar wat zeggen de V.S.? "Oho, heren, wij zijn het met u niet eens, wij zullen het u eens een beetje lastig maken om wat gelden terug te krijgen die u bij ons gedeponneerd hebt.

Of in Nederland? In Nederland zou men b.v. zeggen: Nu die K.L.M. levert uiteindelijk heel weinig op, laten we dat ding maar opdoeken, en laten we het overdoen. Dat kost de staat dan een keer zoveel...Tja maar dat kan zo maar niet. Daar zit zoveel ka-

pitaal in van het Koninklijk Huis en van degenen die het voor het zeggen hebben, dat kun je zo niet opdoeken. M.a.w. degeen die dat zou willen doen, die krijgt de pin op de neus.

En dan zijn er andere dingen, b.v. de verschaffing van werkgelegenheid. Nu is dat in Nederland wel een beetje extreem gegaan zo hier en daar. Maar je moet dus zorgen dat je het volk aan het werk houdt. Als er een crisis komt dan zou - gezien de laatste ontwikkelingen - een opstand en allerlei onlusten onvermijdelijk zijn. Dat heeft men bij de vorige crisis ook gehad; in 1930 b.v. de relletjes in de Jordaan. En men kon dus als politicus het gevaar niet lopen dat daar ineens de hele zaak ondersteboven gaat. Men heeft nu eenmaal het apparaat, men heeft de machine, men heeft de macht. De machine zegt úds: Wij moeten zorgen dat er steeds meer vraag is naar arbeid dan dat er aanbod is. En dan komt het op een gegeven ogenblik zo ver dat men een export gaat opbouwen die men met zijn eigen middelen niet kan handhaven en dan gaat men buitenlandse arbeiders aantrekken. En dan komt daardoor op den duur een klein hiaat in de betalingsbalans. En dan moet men weer proberen er maatregelen tegen te treffen. En zo gaan we verder. De politiek dus is eigenlijk helemaal ergens op de bezitzzucht en het chauvinisme van de mens gebaseerd.

U denkt misschien dat politiek een manier is om een land te regeren. Ik hoop dat het een telarstelling voor u is wanneer ik zeg dat het helemaal geen verschil maakt wie Nederland regeert. Of het de P.v.d.A. is of de V.V.D. of een ander, want het apparaat is er en dat apparaat kan niet teniet worden gedaan. Daar zou een revolutie voor nodig zijn. Het apparaat heeft een bepaalde reeks van verplichtingen aangegaan, het heeft bepaalde tendenzen, het heeft een aantal plannen die worden uitgevoerd of men wil of niet. Je kunt ze wat vertragen, je kunt het wat bevorderen maar verder gaat de mogelijkheid van de politicus niet. En daarmee zitten we dus eigenlijk in een heel grote moeilijkheid.

Aan de ene kant worden de mogelijkheden die de menselijke geest heeft, bepaald door zijn milieu, dat zult u met me eens zijn. Maar aan de andere kant wordt het milieu steeds meer zonder de mens bepaald. Zijn geestelijke mogelijkheden nemen in feite af, terwijl zij schijnbaar omhoog gaan. Nu zult u zeggen: dat is kolder. Neen, ik wil het u bewijzen.

Het gemiddeld vakmanschap van de Nederlander is in de laatste tien jaren verminderd met bijna 20% gemiddeld. De leerplichtwet heeft dus het aantal Nederlanders dat schoolkennis heeft aanmerkelijk vergroot. Gelijkzeitig blijkt echter dat het gemiddelde intellectuele peil in de laatste 50 jaren geslonken is met bijna 30%. Dat wil zeggen dat de topontwikkeling, de topfiguren niet meer voorkomen. Wij zien aan de ene kant dat het veel gemakkelijker wordt gemaakt om dokter te worden of dominee of ingenieur of wat anders. Aan de andere kant zien wij dat deze beroepen die oorspronkelijk een roeping inhielden, dus een absoluut zich verbonden voelen ermee, en een eigen standsgaest hadden, terug zijn gevallen tot een beroep waarbij je zoveel mogelijk verdient, en zo weinig mogelijk uitgeeft in verband met de verdienste. Neemt u het mij niet kwalijk, er zijn uitzonderingen, maar dit is de algemene tendens - in andere landen nog sterker dan in Nederland - waarbij dus de beroepsethiek vervangen wordt door een soort vakbond.

Wanneer je dat bekijkt dan zeg je dus: alles desintegroert, de samenhang van het menselijke leven valt weg naarmate de strakke samenhang van de staat wordt opgebouwd.

En als u de hele wereld overziet dan staat u al voor precies de zelfde problemen. Er is een internationaal evenwichtsrhythme, men bouwt wapens omdat anderen ook wapens bouwen. Men moet een zekere kracht naar buiten toe tonen, omdat het nu eenmaal niet anders gaat, want anderen tonen ook kracht naar buiten. Dit noemen we dan internationale machtpolitiek. Maar nu hebben we de laatste ontwikkelingen van wapens. China bezit op het ogenblik niet veel, maar laten we zeggen ongeveer een veertien tot vijftien lange-afstand-raketten, waarvan er, als ik me niet vergis, op het ogenblik een stuk of tien uitgerust kunnen worden met atoomkoppen. Nu stel ik u één vraag: Wanneer een raket uit Rusland of uit China naar de V.S. wordt afgeschoten, dan is de totale looptijd (zullen we aannemen) tussen de 18 en 27 minuten. Dus van het ogenblik van afschieten tot dat van inslag en explosie. Wanneer wij nu die explosie zien, dan begint dus de z.g. retaliatie. De Amerikanen en de Russen hebben heel grote onderaardse gewelven gemaakt met gifgas- en schokvrije huizen erin, die helemaal afgesloten zijn tegen straling en alles wat daarbij komt. En een van de taken van deze centra is om, wanneer ze worden aangevallen, onmiddellijk te reageren, maar die reactie moet plaatsvinden voordat het gelanceerde projectiel is geëxplodeerd. Nu zegt men: Rusland zal de vijand zijn, of China zal de vijand zijn. Men heeft dus een aantal raketten gericht staan. Men kan in de minuten die men feitelijk zal hebben en dat zijn er niet veel - laten we zeggen dat het tien minuten zijn vanaf de ontdekking dat een raket afkomt op je land tot het ogenblik van inpact van explosie. Vóór die tijd moet je dus teruggeslagen hebben. In die tien minuten kun je niet nagaan waar je projectiel vandaan komt. Je kunt niet nagaan of het een ongeluk is of dat het opzet is. Je schiet. En de ander die dat ziet, schiet terug. Als Mao één projectiel afschiet, en dan hoeft hij het nog niet eens te doen, want zijn raketten zijn niet zo goed op de W.S., kan het ook b.v. op een of ander stuwbecken doen in Rusland, dan is het automatische antwoord daarop het afvuren van de atoomraketten op de V.S. Over en weer en ongeveer twee uur nadat de eerste raket is afgeschoten begint een fall-out, die een heel groot deel van de wereld, zonet geheel onbewoonbaar maakt. Machtpolitiek.

Nu zult u zeggen: Dat moeten ze toch weten. Ja, dat weten ze ook. Maar weet u het? U weet het niet. En wanneer u het weet dan zegt u: Ach ja, het gaat ons niet aan, of: Wij kunnen daaraan niets doen. Misschien heeft u gelijk. Maar wanneer er nu een verstandig mens zou zijn, dan zou die zeggen: Jongens kom kijken. Ik vernietig al mijn atoommateriaal. Wanneer er bij mij één explodeert dan weet ik: Die moet van jullie komen. Ik zal niets meer terug doen. Je kunt het niet tegen elkaar uit gaan spelen. Je kunt mij niet meer gebruiken om een ander land te slaan b.v. hè?

Maar er is nog beraad. Er zijn generaals, ambtenaren, technische centra, vele fabrieken en industrieën. En al die dingen tezamen zijn b.v. in de V.S., samen met de ruimtevaart dus, ongeveer 30% van de nationale economie. Als die projecten wegvallen, dan wil dat zeggen dat er dus plotseling grote werk-

loosheid ontstaat, dat dus in de valuta, in de aandelen, overal de klad inkomt en dat men niet weet waar men aan toe is. Men durft het niet aan. Daarom blijft men atoombommen bouwen, blijft men raketten bouwen om raketten af te weren, enz.

Dat is dwaas! Willen de mensen dat? De gewone mens niet. De gewone mens wil dat niet, die wil alleen rustig leven, zo gelukkig mogelijk. Maar die gewone mens wenst te behouden wat hij heeft. Of dat nu een gouvernementsbaantje is of wel kinderbijslag, of dat een stakingsrecht is of de zekerheid dat hij altijd werkgelegenheid krijgt of misschien wel het feit dat hij rustig over straat kan gaan en dat hij in zijn autotje kan rijden. En omdat hij die kleinigheden wil hebben, vertikt hij het om te zeggen: "Ja, maar dit systeem deugt niet; we moeten er mee uitscheiden."

Laten we b.v. het geval nemen 'Frankrijk'. De Gaulle heeft dus een politiek waarmee men het helemaal niet eens is. Kan ik begrijpen. De Gaulle gaat b.v. (is het in juni of in juli?) naar Moskou toe en dan worden er weer economische verdragen gesloten en van alles. Men is het daar helemaal niet mee eens. Nu is dus die politiek van Frankrijk daardoor in de economische gemeenschap er één geworden waardoor de integratie van al die naties tot één aangesloten blok wegvalt. Nu kan hij wel doen alsof, maar het feit is voorlopig onmogelijk. De vertraging die Frankrijk alleen al ten opzichte van de landbouw en bepaalde grensrechten heeft veroorzaakt, betekent een uitstel van ongeveer vijfenveertig tot vijftig jaar op de volledige integratie.

Want de problemen groeien juist (onverstaanbaar). Dat realiseert men zich niet. Nu zou ik dus als eenvoudige oplossing kunnen zeggen: "Nu als het niet gaat, dan gaat het niet. We scheiden er dus maar mee uit. We kappen de hele zaak af met alle verliezen die eraan vast zitten." Maar dat kan men niet doen. Want er is een minister en die zit in de Europese ministerraad, en daar zijn ambtenaren, men heeft daar gebouwen voor, men heeft daar van allerhand plannen voor, daar zitten hele burelen vol met mensen die niets anders doen dan uitrekenen hoe we dat nu allemaal moeten plannen. Die mensen kun je niet wegschuiven. En daarmee kom ik dus weer tot een misschien wat noodlottige vaststelling.

De moderne politiek bevindt zich op het ogenblik in een stadium, waarbij zij zelve steeds minder belangrijk wordt en het apparaat - opgebouwd door pressiegroepen - zo sterk dreigt te worden dat het zelfs die pressiegroepen verslindt. Er is niemand die het apparaat wenst, maar het apparaat houdt zichzelf in stand omdat het voor te velen een betekenis heeft in termen van persoonlijke zekerheid en persoonlijk bezit.

Alle geestelijke en morele waarden, die normalerwijze nodig zijn in het maatschappelijk verkeer, worden dus méér en meer overbodig, want het apparaat kent geen beleefdheid. Het kent alleen een zekere mate van willekeur. Onbedoeld misschien, maar het bezit die willekeur. Het resultaat is dat ook de gewone burger steeds minder respect krijgt voor anderen en iets wat van een ander is. Ik zal u een voorbeeld geven dat u misschien belachelijk vindt, maar dat dit kan illustreren.

Op het ogenblik kunt u huizen hebben maar moet u niet denken dat u ze zelf hebt. De staat maakt voor een groot deel uit wat u ermee kunt doen. Wanneer de staat ze wil hebben, zegt deze doodgewoon: Zoveel krijg je ervoor, ik neem ze. Dat is

niet alleen hier hoor, vergist u zich niet. Dat is zelfs in die burcht van vrijheid, de U.S.A., en niet alleen in Nederland. Wat zegt dus nu een jonger mens? "Ach, dat is van niemand, dat is van ons allemaal eigenlijk. Degenen die zoiets hebben, nu ja, laten die de last er maar van hebben, maar wij nemen er het plezier van, het is ook van ons". En dan vinden ze het helemaal niet gek om overal leuzen op te kladden. Ze zeggen niet: Dat is de verf van meneer Jansen, dat heeft hem geld gekost. Wel nee! Moet de staat maar doen. De staat pakt alles, nu dan pakken wij ook alles. De staat zegt niet: Ik heb zoveel geld en daar kan ik dus iets mee doen; de staat gaat steeds meer zeggen: Zoveel heb ik nodig om te doen wat ik wil, dus, burgers, breng het maar op. Ook niet alleen in Nederland, hoor. Dat gebeurt ook in andere landen. Wat is het resultaat? Dat een hele hoop mensen gaan zeggen: Waarom zou ik proberen uit te komen met wat ik heb; als ik niet genoeg heb dan eis ik meer en tot ik het heb doe ik helemaal niets!

Vind u het vreemd? Dat wil ook nog zeggen dat de belangstelling van die mensen dus niet meer is gericht op de manier van eventuele verwerving, maar alleen op de verwerving zelf. Het begrip eerlijkheid neemt steeds meer af. Er zit een morele ondergang aan. En nu zult u zeggen: Ja, maar is dat nog politiek? Natuurlijk is dat politiek.

En wanneer ik een godsdienst heb en ik ga die godsdienst niet meer zien als een weg om te leven, maar ik ga dat zien als een gemeenschap waarmee we anderen kunnen dwingen om goed te leven, ja, dan hebben we dus ook een bezit. Het bezit van onze onfeilbare waarheid en dit bezit willen we uitbreiden door anderen eraan te onderwerpen. Dan komt er een ogenblik dat wij ons niet meer afvragen, wat is de leer die wij dienen?, maar dat wij ons alleen maar afvragen: Hoe kunnen wij er winst mee maken?

Wanneer u zich de moeite getroost om b.v. bepaalde christelijke en katholieke partijen in Nederland en de omringende landen eens te bekijken, dan zult u tot uw verbazing ontdekken, dat ze zich niet à priori bezighouden met hun religieuze achtergrond maar met de methode, waarmee ze politiek de grootsche macht hebben. Ze willen zo groot mogelijk aandeel hebben van het apparaat. Het resultaat is dat de mens in zijn geloof voortdurend meer geschaad wordt, want als hij nog niet sterk genoeg is om voor zich te geloven, dan kan hij óf meesloffen in de gelederen (misschien dat het dan geen W.A. heeft maar patronaatsvereniging) maar in sommige landen is het verschil niet erg groot. Vraagt u dat maar eens aan de Flaminganten. En dan mag het misschien een bidgroepje zijn, de congregatie van onze lieve Vrouw of zoiets, maar dan blijkt op een gegeven moment dat er niet veel verschil is tussen de kies-organisatie van b.v. Iowa in de V.S. en zo'n groepje dames, die eigenlijk komen om een rozehoedje te bidden, officieel.

Politiek vervalst steeds meer alle waarden, omdat zij niet meer in staat is op een integere wijze haar eigen beloften, waarden en inzichten te verwerven. Zij kan nog slechts in het apparaat dat bestaat, een groter of kleiner deel van het bezit en de zekerheid verwerven.

Dat vindt u misschien heel erg vervelend dat ik dat zo zeg. Maar als u de wereld van vandaag nu eens beziet, dan kijkt u naar de grote problemen die er zijn. Laten we er nu eens een

nemen die op het ogenblik grote opschudding baart: India.

Is er hongersnood in India of niet? Dat is een kwestie van politiek. U hoort dat dan ook niet zo stellen. U hoort wel vragen: verhongeren er mensen in India? Dan is het antwoord: Ja. Maar waarom verhongeren er mensen in India? Omdat bepaalde groepen een bezitsrecht en een voorkeursrecht hebben, dat ondanks alle z.g. sociale maatregelen onaantastbaar is gebleven. D.w.z. dat de steun, die de hele wereld aan hongerend India wil geven, in feite niet welkom is omdat ze de prijs op de zwarte markt absoluut doet kelderen en daarmee de beleggingen en bezittingen van het apparaat en de heersende kaste onbruikbaar maakt. Daar hebt u misschien nooit zo over nagedacht.

Een andere vraag: Wat denkt u van Vietnam?

Vietnam, zult u zeggen, is een kwestie waarbij men door moet. Amerika heeft gelijk, het moet zich doorzetten. Zo klinkt dat. Maar wat is de waarheid? Wanneer Mao wil, is er morgen een wereldoorlog, dank zij Vietnam. Dat weet Amerika net zo goed als Mao. Maar waarom dan toch dit doorzetten? Omdat er op een gegeven ogenblik iets aan de markt onttrokken moet worden. Je geeft de mensen geld en je zegt: Jullie krijgen steeds meer maar je kunt daar niets voor teruggeven. Dan moet je een reden vinden om dat geld ergens weg te halen. Een reden die aanvaardbaar is: te vechten voor de vrijheid in Vietnam totdat er geen Vietnamees meer bestaat. Dan zijn ze eindelijk allemaal vrij. Neemt u me niet kwalijk, het klinkt bitter, u kunt er anders over denken, maar dit is het essentiële.

Politiek.....Dat is Boeng Soekarno, natuurlijk. Soekarno die zegt: Ik ben Indonesië, en die gelijktijdig heult met eenieder die zijn macht in stand houdt. Maar Indonesië in werkelijkheid is een ambtenarenapparaat, dat zodanig omkoopbaar is geworden dat het die omkoopbaarheid op zichzelf beschouwt als zijn functie (ik hoop dat niemand mij dit kwalijk zal nemen). Gewetenloosheid, verlies van elk begrip van verhoudingen en maatstaf is daarvan het gevolg, inclusief honger en armoede.

En zo kunnen we nu de wereld rond gaan. Ik kan u duizenden landen en duizenden problemen laten zien, bij wijze van spreken, en overal zien wij het zelfde. Waarom is b.v. vriend N'kroema op het ogenblik ineens het land uitgestuurd? (onverstaanbaar) de politieke machine. Zo lang hij bruikbaar is, moet hij door blijven gaan. Even goed. En zo kunnen we stukje bij beetje alles nagaan.

We kunnen zeggen: Kenya - naturellenprobleem. Is dat probleem zo groot? Wel neen. Het probleem op zichzelf zou makkelijk op te lossen zijn, maar er zijn groepen die wensen dat elke blanke macht in Afrika verdreven wordt.

Ik denk hier b.v. aan Rood-China. Deze groepen zullen dus een geschil scheppen waar het niet is. Dat is ook politiek. En de blanken, die zich verweren, kunnen zich niet meer verweren op een juiste wijze. Zij moeten grijpen naar een kennelijk onrecht omdat zij eenvoudig niet in staat zijn de juiste verhouding te beseffen of daarop te reageren. Het gevolg zal zijn dat een groot gedeelte van Kenya verbrande aarde wordt, waarschijnlijk nog in 1967. Dat is politiek.

Politiek... dat is op het ogenblik een spelen op een schaak-

bord door een machine zonder geweten. Wie inzicht wil hebben in de moderne politiek moet niet luisteren naar de politici. Zij kunnen het goed bedoelen, ze kunnen het beste willen, maar zelfs als uw Koningin een verklaring aflegt met haar hele hart - zij heeft dat eens gedaan, een paar jaar geleden - moet u niet denken dat daar één woord van uit kan komen. En wanneer u u afvraagt, misschien, waarom er geruchten gaan dat de koningin wil aftreden, dan wil ik het u ook wel vertellen. Omdat het haar niet is toegestaan ook maar één zin te wijzigen in wat haar is voorgesproken als troonrede en zij geen openlijke verklaringen meer mag afleggen die enige politieke of economische inhoud hebben, zonder dat deze zijn goed gekeurd. O, dat wist u niet? Nu, laat ik het u dan hier meedelen. En nu kunnen we dus gaan zeggen: Die mensen zijn te veroordelen, maar waar begint het ogenblik van veroordeling?

Een politieagent krijgt een misdadiger te pakken. Hij weet dat hij voor de rechter er met een week of f. 25.- afkomt en hij weet ook dat het geen leven is als er zulke mensen in de maatschappij lopen en hij gooit hem achterin een celletje en hij slaat hem rot. Wat is dat? Hij mag het niet doen, natuurlijk niet. Maar het is misschien zijn enige verweer. En omdat hij dat nimmer toe kan geven dat die methode bestaat, zal hij dus moeten ontkennen dat zoiets gebeurd is en moet het systeem komen van elkaar dekken. De politieagenten moeten bij elkaar staan, anders staat ieder van hen steeds met één voet in de gevangenis. En zelfs voor de goede orde is het zo nu en dan wel eens nodig iets te doen wat niet mag. Dus komt er een steeds grotere samenhang. Toch zie je dat(?)... ook meedoen, die dekt ook zijn mensen; de burgemeester dekt ze, de hoofdcommissaris dekt ze, de minister van defensie dekt ze, justitie dekt ze, iedereen dekt ze. En dan komt er een die zegt: Nou ja, die vent heeft wel niks gedaan, maar ik vind het een rotpooier, ik geef hem een opdonder! Ja, zo spreekt men dan. En wie kan het bewijzen? En als het bewezen wordt, wat gebeurt er? N i e t s. Het is 'n apparaat. Dit apparaat met zijn reactie op behoefte, heeft voor zichzelf een geheimhouding geschapen, waardoor het zichzelf perverteert. Dat geldt voor politiemacht, dat kan gelden voor een geheime dienst, dat kan ook gelden voor een staat, een partij. Laat ons b.v. eens kijken naar de grote arbeidersbeweging.

Die grote arbeidersbewegingen waren in het begin inderdaad de pogingen van de arbeider om zijn deel te krijgen van de koek. Maar nu heeft de beweging de koek en de beweging wil die koek zelf uitdelen. En daarom moet het aan de ene kant zorgen dat de eisen van de mensen daar beneden passen in het systeem om een groter deel van de koek te krijgen en aan de andere kant moeten ze er voor zorgen, dat niemand kan zeggen dat ze alleen maar zelfzuchtig zijn. Ze moeten dus een zekere oneerlijkheid als het ware gebruiken. Dat doen ze dan ook. Met statistieken b.v.. Oh, de werkgevers doen dat ook, die verweren zich op precies dezelfde wijze. Maar er worden getallen gehanteerd, die absolute waanzin zijn. Ook tegenover u. En dat is nog niet genoeg. Want dit perverteren van een bepaald systeem, van een bepaalde macht, gaat op een gegeven ogenblik ingrijpen ook in het bezit van de eenling.

En nu geef ik u een eigenaardig voorbeeld misschien, maar denkt u er eens over na: Officiële ontwaarding van de gulden in

het afgelopen jaar ongeveer $3\frac{1}{2}$ à 4%, feitelijke ontwaarding in verband met koopkracht en te verwerven diensten ongeveer 11%. Wanneer u uw geld belegt en u krijgt een rente van $3\frac{1}{2}$ %, dan moet u nog belasting betalen, dan legt u er al op toe en het volgend jaar is het geld weer minder waard. Maar nu moeten wij het reëel gaan bekijken.

De reële teruggang van koopkracht en mogelijkheid om wat met uw geld te doen is 11% geweest. U hebt teruggekregen een interest van - laten we zeggen - 4% of 5%, maar u heeft daarvan betaald - laten we zeggen - ongeveer een tiende, nou een twintigste desnoods belasting. 10% hebt u gekregen, de werkelijke waarde is 7%. Dat gebeurt niet alleen dit jaar, nee dat is gepland voor het volgend jaar en het daarop volgende. Heeft u daar wel eens over nagedacht, dat is eigenaardig hè? Dat is politiek!

De staat is de enige die op het ogenblik het waardeverste a.h.w. kan bezitten. De staat hanteert goud, de staat hanteert aan de andere kant de drukpers voor de banknoten. De staat kan dus niet verliezen. De staat leent. Wanneer de staat terugbetaalt, betaalt ze minder in feite dan - inclusief rente - het haar heeft gekost. Ze wint daarop. De bank doet precies het zelfde. En zo komt er dus een moment dat je gaat zeggen: Sparen heeft geen zin meer, en er zijn een hele hoop mensen die daar al dichtbij komen. Dan ga je zeggen: Waarom zou ik niet op afbetaling kopen? Dan koop ik iets wat nu een bepaalde waarde heeft voor het goedkopere geld in de komende paar jaar. Begrijpt u wat ik bedoel? Maar dan kan de zaak niet meer draaien.

Dus we zeggen: Neen, we moeten die investeringskraan dicht draaien. Dat is reuze leuk, maar dan is dus in feite door de staat het geld uitgegeven dat zij op een heel eigenaardige manier ontnomen heeft aan haar burgers.

Nu komt de politicus en die ziet en zegt: Wij moeten deze inflatie stoppen. En kan dat niet. Want het apparaat als geheel is gebaseerd; niet alleen op de belastinginkomsten, maar ook op dit verborgen afkomen van het volksbezit. Niet waar? En dat betekent dat men - zou men de inflatie willen stoppen - daarvoor maatregelen moet gaan nemen waardoor officiële functies vermindern, (Nu dat gaat heel erg moeilijk) of waardoor datgene dat van de staatsbesteding werkelijk de burger ten goede komt, wordt weggenomen. En deed hij dat ook niet, dan moet hij de belasting verhogen.

In Nederland heeft men geprobeerd dat heel eerlijk te doen en daardoor heeft Nederland op het moment qua belasting een van de hoogste percentages, dat zal tussen de 27 en 28% liggen; dus van het werkelijk inkomen.

En wanneer we nu gaan kijken naar een buurland, België, dan zien we dat tot voor kort daar de controle veel minder was en dat de feitelijke heffing van inkomen ongeveer 8 tot 9% was van het feitelijke inkomen, dus niet van het aangegeven inkomen. We zien dan verder dat men daar een aantal procenten bij heeft gekregen door heffingen, omzettingen, accynzen. Maar op een gegeven ogenblik kon het daar ook niet meer, ze konden de accynzen niet meer verhogen, daarom moesten ze strenger gaan vorderen voor de belastingen.

In de V.S. zien we iets dergelijks. Overal. En wat kunnen we hier nu uit leren? Want ik heb nu een heel betoog gehouden, maar wat kunnen we er uit leren? Dan zou ik wel eens willen

zeggen: 1. Wij kunnen er uit leren dat politiek en de sociaal-economische wetenschappen, die ten grondslag liggen vaak aan deze politiek, niet gebaseerd zijn op de feiten. Ze zijn gebaseerd op stellingen en verwachtingen, die men vervolgens ten koste van alles en met alle middelen tracht waar te maken.

2. Ook in een democratische, dus niet alleen in een absolutistische staat wordt de feitelijke zeggenschap van de burger steeds minder. Hij heeft geen feitelijke stem in het kapittel, zijn aandacht verslapt, hij laat zich steeds meer leven door de staat, die hier en daar het stempel krijgt van een onafwendbaar noodlot. Resultaat hiervan: een morele en geestelijke verslapping van het gehele volk.

3. De belofte die de politiek doet, is altijd een luchtspiegeling. Zij kan wel iets waar maken, maar nooit wat zij belooft. Zij went er de mensen dus aan hun wensen veel hoger te stellen dan feitelijke mogelijkheden. Zij schept een toenemende ontevredenheid en daarmee een toenemen van haat, verzet, wrevel en een - door haar gewelddadig onderdrukte - rebellie in het volk.

Dan moeten we daarnaast nog gaan zeggen: Politieke beginselen zijn slechts het masker voor politieke praktijken. De kern van dit alles is bezit en macht. Zolang men bezit en macht nastreeft, zal hij geestelijk niet vrij zijn. Dit betekent dat de totale geestelijke waarde op den duur zelfs van bovenaf vermindert wordt. Hiervan bemerkt men misschien niet zoveel in een land als Nederland, maar andere landen zoals Spanje, Portugal maar ook de landen achter het ijzeren gordijn doen u zien waar toe dit kan voeren. Denkvrijheid en vrijheid van spreken zijn leuzen die door zeer vele staten worden gehandhaafd. Ook staten waar deze vrijheden in feite niet bestaan. Zij houden dan ook niet in, dat men vrij is om te zeggen wat men wil, maar dat men vrij is binnen het kader van de voorgeschreven formulering en spreekwijze, op zijn eigen wijze het staatsprincipe te formuleren. Deze vrijheid moge in sommige landen schijnbaar nog aanwezig zijn, in andere landen misschien schijnbaar niet bestaan, wij kunnen altijd weer zeggen dat de werkelijke, persoonlijke interpretatie en prestatie ten gronde gaat aan het politieke apparaat.

Ik wil hierbij als noot opmerken, dat het niet verwonderlijk is dat de kunst abstract en steeds abstracter wordt. Het is de enige wijze om op een voor anderen nog onverstaanbare wijze nog iets van zijn eigen menselijke waarden tot uitdrukking te brengen. Het is ook begrijpelijk dat elke absolutistische staat dergelijke dingen als perversie achtervolgt. Want een dergelijke staat kan geen uitdrukking van denkbeelden toelaten die zij zelve niet kan controleren en begrijpen.

Goed. Dan wil ik ten laatste opmerken, dat elke bemoeiing met politiek dus schijnbaar nutteloos is, dat elke persoonlijke beleving, elke erkenning en beleving van een persoonlijke moraal, zelfs indien deze schijnbaar tegen de gemeenschap is gericht, een positieve waarde bezit binnen het huidige bestel. Want het zijn deze schijnbaar a-sociale, a-morele opstandige elementen, die het apparaat nog even doen aarzelen en het daardoor een absolute belemmering kan vormen voor het beheersen van de mensheid, zelfs in zijn intiemste leven en denken.

En dan ga ik nu besluiten, dat zult wel begrijpen, en dat wil ik dan doen door te proberen u inzicht te geven in de ontwikkelingen. In de eerste plaats: Het zal u duidelijk zijn dat in zeer vele gevallen het staatsapparaat zódanig zwaar is gaan functioneren, zó topzwaar is geworden zoals dat heet, dat die functie niet door kan gaan. Wij kunnen verwachten in dit jaar en volgende jaren een toenemende reeks van revoluties, die oorspronkelijk lijken op wisselingen alleen van regeerders, maar die elke keer weer een aanpassing en daarmee een detoriatie van het apparaat vormen, totdat het weer een beetje hanteerbaar is geworden.

In de tweede plaats wil ik er op wijzen, dat wij een verschil zullen moeten maken, ook in de politiek, tussen de ideologische en praktische ruzies. Wanneer de ruzie tussen Rusland en China in de tweede helft van dit jaar zal oplaaien, dan zullen er misschien mensen zijn die denken dat Rusland zich misschien daardoor geheel bij het Westen aansluit. Voorlopig is dit onmogelijk, want de ideologie, ofschoon zij niet meer in concrete machtspolitiek voor anker ligt, kan niet verloochend worden zonder een opstand te ontketenen. Men kan zijn eigen feilbaarheid niet toegeven. Daardoor zullen grote spanningen ontstaan en is het zeker niet ondenkbaar dat u in de eerste helft van 1967 meent weer op de grens van een wereldoorlog te liggen.

Dan wil ik nog opmerken dat de economie natuurlijk ook 'n grote rol speelt en dat u reeds in de komende maanden, vanaf mei, een heel grote activiteit zult zien, voornamelijk op financieel gebied. Er zal van Europa geëist worden dat het met steeds meer middelen de Amerikaanse dollar steunt. Bepaalde landen zullen trachten zich daarvan terug te trekken en dit zou aanleiding kunnen zijn tot heel wat mooie ruzies.

Dan is het verder aardig op te merken dat bondgenootschappen aan het einde van dit jaar over het algemeen ook een heel slechte tijd hebben en ik meen zelfs dat er grote ruzies komen o.m. in de Kolen en Staal Unie, de E.E.G. weer, in de Navo en Nato en ten laatste dat er zeer grote moeilijkheden komen in het z.g. Pan-Amerikaanse blok, waar Zuid-Amerika dus onder grote gewelddadigheden en mede ook door natuurrampen zelfs getroffen en ongevallen, zich los wil zeggen van het geheel der Noord-Amerikaanse invloed.

Dat zijn dus hele typische verschijnselen. Zij wijzen niet, zoals u misschien weet, op een toenemende ondergang, zij wijzen er op dat de mensen proberen ergens een apparaat dat te veel beheerst, langzaam maar zeker terug te brengen tot zijn reële en noodzakelijke proporties. En wie van u twijfelt of dit wel waar moge zijn, wil ik wijzen op de eerste misslag van wijlen president Kennedy.

De aanval op Cuba die toen gedaan werd, werd door hem in feite niet gewenst. Velen van zijn raadsliden meenden dat het niet zou kunnen, dat het geen zin had. Maar het apparaat had de maatregelen getroffen en zelfs de president van de V.S. was niet in staat om dit apparaat te doen stilstaan. Onthoudt u dit. Dan heeft u een beeld van wat politiek is. Een ziellose machine, die dreigt op hol te slaan wanneer de gewone mens zich niet los maakt van de leuzen en de waanideeën en zelfs wanneer het gaat om verkiezingen of andere acties, zich stelt op de eenvoudige

waarden van het leven, de eenvoudige inzichten van moraal, van verantwoordelijkheid, die eenieder nu nog kent maar die men maar al te gaarne afschuift op het geheel, op de gemeenschap.

Zo, nu heeft u heel wat gehoord; ik hoop dat ik niet op alte veel lange tenen heb getrapt. Er zijn geen supermensen die de wereld uit deze chaos kunnen halen, er bestaat ook geen enkel systeem dat dat kan doen, er bestaat alleen het gezond menselijk verstand. En zo zal - dat is dan mijn slotwoord voor deze inleiding - zo zal wat men noemt de gezonde volkswil, waarvan de gezondheid over het algemeen niet zo erg wordt vertrouwd, op den duur het enige redmiddel zijn tegen een absolute verslaving, die voortvloeit uit een toenemend staatskapitalisme.

Ik dank u voor uw aandacht.

.....o000o.....

NA DE PAUZE

x Zou u nogmaals kunnen vertellen hoe deze negatieve werkingen positief worden gemaakt?

- Ja, u kunt de negatieve werkingen niet positief maken, maar u kunt tegenover de negativiteit van het bestaande, een persoonlijke positiviteit stellen. En nu klinkt dat misschien een beetje gek als je dat zo uit gaat werken, maar waarom zou u iemand laten bepalen wat u wel en wat u niet doet? Dat klinkt misschien gek hè? Wanneer u voelt dat iets goed is, dan doet u het. Wanneer iedereen vertelt dat iets goed is en u voelt zelf van niet, dan doet u het niet. Begin daar eens mee. Begin dus niet te reageren op wat men zegt, maar reageer vanuit uzelf volgens uw eigen denken en uw eigen gevoel.

In de tweede plaats: u zult moeten leven in deze maatschappij, daar is niets aan te doen. Maar u kunt in die maatschappij bepaalde plichten met ijver vervullen en andere alleen maar wanneer het onvermijdelijk is. Vraag u eens af welke mogelijkheden en plichten voor u in de maatschappij bestaan, die u werkelijk met vreugde, met ijver zoudt kunnen vervullen en wijdt u daaraan.

Dan de kwestie van politiek. Doe niet al te veel aan politiek, want de ideeën en de stellingen die men u wil verkopen, klinken mooi, maar zij hebben in de huidige situatie praktisch geen betekenis meer. Ze kunnen niets aan de feiten veranderen. Baseer u wanneer u nog iets wilt doen in de politiek eerder op het verstoren van de overheersing door ⁿenkele pressiegroep, op dat meerdere kleine pressiegroepen in ieder geval gezamenlijk de groei van het apparaat - daarover heb ik u voldoende verteld - tegenhoudt en in vele gevallen de detoriatie van bepaalde delen van het apparaat kan bevorderen.

En dan ten laatste: Doe nooit een beroep op de gemeenschap wanneer u het zelf kunt doen. Wanneer u zich daaraan houdt, dan heeft u voor uzelf de positieve mogelijkheden wel geactiveerd. En doordat uzelf zo bent en handelt, voorkomt u dat de slavernij (want het is een vorm van slavernij) a.h.w. in de maatschappij

toeneemt. Probeer verder ook geestelijk vrij te denken. Probeer verder ook om je Godsbegrip te zien als een leefwijze, als een erkenning en een persoonlijke openbaring en probeer het nooit te zien als iets dat je anderen op moet leggen of wat je met anderen met alle geweld moet delen. Je deelt alleen wanneer je kunt.

En ten laatste: Besef dat het enige bezit dat je verwerken kunt, waarvan je onbeperkt weg kunt geven en toch altijd nog meer van overhoudt, begrip, kennis, wetenschap, wijsheid heet. Zoek uw rijkdom in geestelijke goederen en laat al het andere dan maar zo'n beetje er achteraan bengelen. Wanneer u dat doet, zult u ook geestelijk gezonder en juist leven. Is dit voldoende?

x Nu het is een hele hoop. Dus het helpt niet als er meer vrouwen in de politiek gaan?

- Ja...dat wordt gevaarlijk hier met zoveel dames aanwezig. Ik wil er toch wel iets over zeggen. Een vrouw in de politiek ziet de zaak misschien anders dan een man, dat is waar. Maar om in de politiek te gaan moet de vrouw een zekere machtslust en activiteit naar buiten toe bezitten en dat wil dus zeggen dat ze dan niet het werkelijke huiselijke type is, al kan ze dus verder een goede vrouw en moeder zijn, daar wil ik niet over twisten.

Wanneer ze ergens mee begint, doet ze dit met een grote verbetering. Ze is fanatieker dan een man wanneer het er op aankomt. Ze is ook, Dames vergeeft u me alstublieft, gemener dan een man. Ik zou haast zeggen het is al erg genoeg in de politiek. En wanneer u denkt dat ik hier een beetje zit te profaneren of zo, dan zou ik u toch eens willen wijzen op India. Let u eens op die vrouwelijke presidente van India, wat ze in de laatste dagen gedaan heeft en wat ze natuurlijk nog doen moet. Ze bedoelt het goed, maar ze doet het vrouwelijk. En daarmee werpt ze zichzelf van het ene gevaar in 't andere. Het zal niet lang duren of zij zal zelfs fanatiek gaan regeren; iets wat Ghandi zelf waarschijnlijk gevreesd zou hebben in haar. Maar ik wil er niet te ver op doorgaan.

Vrouwen in de politiek, Vrienden, is best zolang er geen kwestie is van strijd, want de vrouw zal vaak eenzijdiger, scherper en fanatieker reageren dan een man en daardoor vaak ongelukken veroorzaken waar een man met een koehandeltje - hetgeen ik overigens ook niet bewonder - dan voorlopig de boel nog in evenwicht houdt. En in een kritieke periode waar geweld en een politieke ontwikkeling in één land vaak zeer vele andere landen, misschien zelfs de hele wereld, kan beïnvloeden, geloof ik toch wel dat we, totdat eindelijk de massa wakker wordt, geduld moeten hebben en de vrouw niet al te veel in de politiek laten spelen. Als expert voor eigen terrein, mits ze zich daartoe beperkt, is ze ongetwijfeld onverbeterlijk, zelfs in de politiek. Maar ze heeft de neiging haar eigen terrein over het algemeen te verwaarlozen voor andere terreinen die ze interessanter vindt, en daar komt het gevaar. Is dit voldoende?

x Mag ik misschien even opmerken dat uw hele betoog van deze avond een aanklacht is geweest tegen die mannenmaatschappij,

tegen mannen-regeringen?

- Neen, mijn betoog was geen aanklacht in de eerste plaats. Het was een verklaring, een doorlichten zoals men dat tegenwoordig noemt. In de tweede plaats wordt de maatschappij, voor zover mij bekend, altijd gevormd door mannen en vrouwen.

x Maar de regering tot nu toe alleen maar door mannen...

- Het zijn ongetwijfeld de mannen die hoofdzakelijk in de politiek het woord voeren, maar hoe vaak zij daarbij de stem van hun echtgenoten doen doorklinken in hun eigen voordeel, dat zullen we maar buiten beschouwing laten.

De maatschappelijke situatie zoals die bestaat, wordt niet door de mannen gemaakt. Wat de politicus doet, wat de regering doet, is niets anders dan reageren op datgene wat mannen en vrouwen van de menigte tezamen doen.

En nu kun je dus van twee standpunten uitgaan. Wij moeten de menigte a.h.w. ziften en dan komen tot degenen die wel verantwoordelijkheidsbesef hebben of die dus politiek mondig zijn of hoe je het noemen wilt, en degenen die dat niet zijn. Dat kun je natuurlijk doen. Maar dan krijgen we weer allemaal te maken met wat de Duitser (ik ken er geen mooier woord voor) Prinzipienreiter noemt. D.w.z. mensen die met ideeën, met stellingen bezig zijn. Die moeten we juist niet hebben.

De andere weg is erkennen dat het gewone volk geen politiek gevoel en geen zin voor redelijkheid heeft, ook niet staatkundig, maar er op vertrouwen dat de vele foute opvattingen en stromingen in de massa elkander opheffen en dat, mits er maar voldoende deelname bestaat, hierdoor uiteindelijk een instinctief juiste gerichtheid van de massa voortkomt. En ik geloof dat dit laatste de meest juiste is. Maar dan moeten we ook begrijpen dat die massa mannetjes en vrouwtjes inhoudt.

x Ik ben het met u eens als u zegt dat de vrouwen grote invloed hebben op het doen en laten van hun echtgenoten, maar juist op het politieke gebied is het 'geloof ik' maar een zeer klein percentage vrouwen dat politiek wil denken of politiek-gevoel heeft en dat juist aan de mannen overlaat.

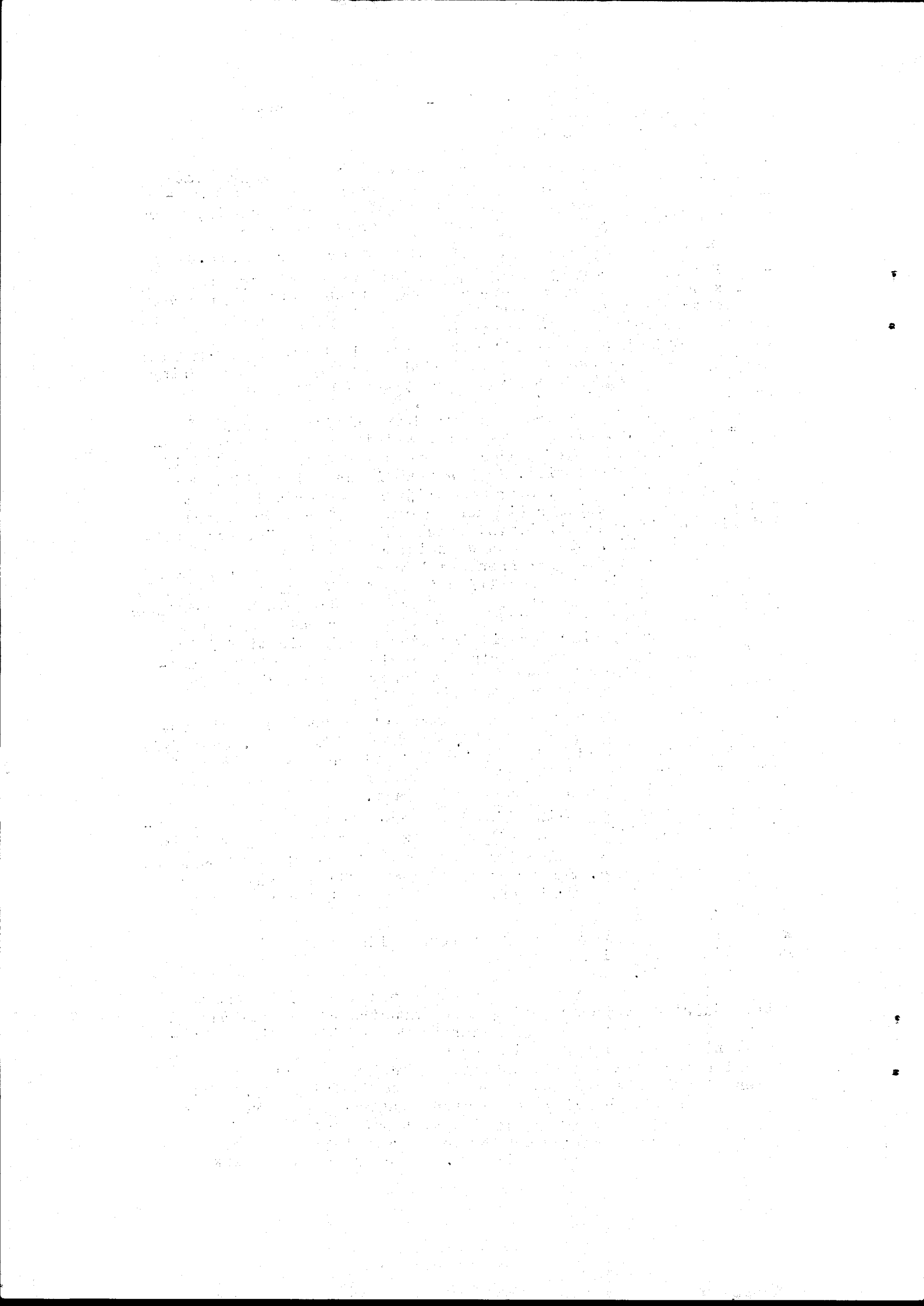
- Laten we daarom blij zijn. Want wanneer iedereen in de huidige termen politiek ging denken dan zou de wereld ongetwijfeld een nog groter gekkenhuis zijn dan het nu is. Er is veel behoefte aan gezond verstand. Een vrouw die in de politiek gaat, loopt groot gevaar dit te verliezen, maar laten we het zoveel mogelijk bewaren.

x U hebt ook gezegd: Macht en bezit zijn belemmeringen voor geestelijke vrijheid.

- Natuurlijk.

x En tot nu toe ben ik het volkomen met u eens. Tot nu toe hebben juist de mannenregeringen gedemonstreerd dat het alleen te doen is om macht en bezit, waar ze geestelijke vrijheid helemaal niet meer in het geding brengen. En in dit geval zou ik misschien toch wel een klein beetje meer invloed van de vrouw willen zien in zittende regeringen. Mogelijk dat fifty/fifty-verhoudingen deze houding een beetje zouden kunnen nivelleren.

- Och, het zou ongetwijfeld de staatspartijen en de fuifjes daarvan veel aangenamer maken. Maar ik geloof toch dat we hier van een verkeerd standpunt uitgaan. We schijnen nu te denken

venaf! En daarom juist - maar ik zit maar door te praten - daarom juist zou ik zeggen: Mensen, jullie moeten heus niet beginnen met jezelf kandidaat te stellen omdat je denkt dat je iets beter kunt doen; neen, je moet gewoon proberen om 'n rem te vinden, om een brokje in de wielen te gooien. Niet zelf, dat kun je niet. Daar moet je iemand voor hebben die zo onverschillig of zo dom is dat het hem niet kan schelen. Want u zou er over na gaan denken en u zou zeggen: Ja, ze hebben gelijk, want als dat niet doorgaat dan gebeurt er dit en dan gebeurt er dat. En dan zou u zich over laten halen, dan zou u zeggen: Ja, ik zal wel 'ja' zeggen en dan moet ik ook wat hebben. Maar u moet doodgewoon zeggen: Ik snap lang niet dat het nodig is; als ik 'nee' zeg, is het nee, afgelopen. Dat lijkt me "de" oplossing.

U denkt misschien dat dat zo gek is, maar in de V.S. is een senator, ik zal zijn goede naam niet noemen, die een dergelijke mentaliteit heeft. Die zegt dus doodgewoon: Nee, en 't blijft nee en die is bereid om 24 uur achter elkaar "nee" te zeggen, als hij daarmee zijn zin zou kunnen krijgen. En deze man heeft al heel veel mooie zaakjes voor anderen getorpedeerd. En hij heeft daardoor, ofschoon men hem misschien wel hier en daar dom en onverstandig vindt, meer gepresteerd dan alle andere senatoren bij elkaar om het Amerikaanse volk belastinggeld te besparen en om een paar stomiteiten te voorkomen ten opzichte van de bewapeningswedloop.

x Winst als basis voor de economie, voor de moderne economie, is dat continuïteit? Die winst heeft grote machtsconcentraties tot stand gebracht en die continuïteit houdt ze nu in stand. Ik vraag me af wat het moderne principe is waar we naar toe moeten groeien, want zo blijft het zuiver in economische termen gedacht?

- Ja, dat ben ik direct met u eens. We kunnen dus zeggen, productie moet uitgebreid worden tot ze aan de bovenkant van de curve komt, dus tot er omniabiliteit intreedt en wij moeten bij die uitbreiding voortdurend redelijk winstpercentage garanderen, zodat de groei kan doorgaan. Pas wanneer op een gegeven moment de bovenkant van de curve bereikt is, de rentabiliteitscurve, dan moeten wij dus afkomen omdat geen verdere uitbreiding rendabel is. Dat zou u willen zeggen hé? En dat is dus waar in de maatschappij, waarin we uitgaan van het standpunt dat winst noodzakelijk is. Winst wordt dus noodzakelijk in de productie, zodra betaling van arbeid oftewel een ruilhandel "arbeid/ruilmiddel" eveneens noodzakelijk is.

Wanneer we een ideaal willen stellen, dan zou ik kunnen zeggen: Op het ogenblik dat arbeid niet meer verplicht is en een minimum van bestaan desondanks gegarandeerd blijft, kan 't winstprincipe worden afgeschaft, omdat dan het kapitaalsbezit niet meer op zichzelf functioneert; er is geen wisselwerking meer "productie/koopkracht" - "aankoop/productie", maar we komen tot een andere kringloop en dat is "behoefte/arbeidskracht/verbruik productie". Het behoefte-element komt dus uit de mens en niet zoals op het ogenblik vanuit het productiestandpunt.

Om u een paar voorbeelden te geven: De productie van melk en al wat daarbij behoort in Nederland is niet feitelijk rendabel. Ze wordt kunstmatig rendabel gemaakt. In de landbouw in

Nederland zijn een aantal onrendabele productiewijzen en producten, die zelfs door de beste industrialisatie van de landbouw niet kunnen worden opgeheven. Ze worden desalniettemin in stand gehouden.

In de Nederlandse industrie bestaat er een aantal bedrijven die in feite kunstmatige vraag scheppen, daardoor een overmatig gebruik en misbruik van materialen veroorzaken, wat de gemeenschap dus in feite kost, en waarmee we op den duur (nu moet u me weer niet kwalijk nemen dat ik dat zo zeg) eigenlijk de ontwaarding van het ruilmiddel in de hand werken. Als ik een kleine gooi mag wagen - economisch gezien - dan zou ik zeggen dat juist omdat het winstprincipe zo belangrijk is, ontstaat de industriële centralisatie ook daar waar ze niet wenselijk is en krijgen wij te maken met een voortdurend grotere belegging van de gemeenschap in maatregelen waardoor deze industrialisatie in stand kan blijven. Wanneer u op het ogenblik hier een grote fabriek - Esso Amsterdam was het geloof ik hè? Ben niet precies op de hoogte gaat bouwen (x Mobiloil!)....Mobiloil, nu ja, ik ben niet zo precies op de hoogte(Toen ik een auto had, liep die nog op petroleum)...wanneer men dat gaat doen, dan kan men zeggen, daar zit een winstelement in en het is een arbeidsproject. Er is dus werkverschaffing. Ik stel daar tegenover: deze werkverschaffing zou plaatsvinden in een tijd waarin de arbeidsmarkt in feite geen reserves heeft. Als zodanig is het niet wenselijk. Zelfs wanneer deze producent alle beleggingen en investeringen doet en daarbij alle maatregelen treft, zal voor aan- en afvoer van goederen, voor bescherming, ook tegen lucht- en waterverontreiniging e.d. een bedrag van ongeveer $1\frac{1}{2}$ tot 2 miljoen per jaar gemoeid zijn. Met het bestaan van dit bedrijf voor de gemeenschap. Het bedrijf levert dit misschien in deze dagen op, maar wanneer het zo verder gaat is over tien jaar die industrie ergens noodlijdend. Dat realiseert men zich niet.

Nu ga ik me dus afvragen: Waarom zou je dingen vooraf gaan maken voor iets dat er misschien later zal zijn, als je nog niet gedaan hebt wat er nu te doen is. En dat is logisch omdat de winst er is. Daar wordt dus niet gerekend met productie en behoefte, er wordt gerekend met belegging en het rendement van belegging. Neem dit weg en wij krijgen productie op behoefte. Nu krijgen wij productie boven de behoefte, ten koste van de gemeenschap. Dat op zichzelf is onaanvaardbaar.

x Als we daar naar toe zouden moeten, zouden we dus eerst een over-productie krijgen en een crisis?

- Nu, daar zit u al veel dichterbij dan u denkt. Het is op het ogenblik dus zo, dat het grootste gedeelte van de markt reeds te veel produceert en dat b.v. centra als Detroit nog draaien kunnen dankzij de oorlogsproductie. Zo kunnen we b.v. zeggen, dat het wereldtransport, het watertransport - ik denk aan de rederijen - op het ogenblik niet rendabel zou zijn, wanneer men niet met over het algemeen verouderd materiaal in vele gevallen nog een oorlogstransport had. Dus bijzondere dingen. Dit geldt voor de Amerikaanse vloot, die haar rentabiliteit aanmerkelijk heeft verhoogd door de oorlog in Vietnam, door de oorlog in Korea en wat er nog verder van dergelijke grappen zijn, plus de vele zendingen met Amerikaanse schepen. Daarbij komt dat deze schepen verouderd zijn, dat een behoefte voor een dergelijk tonnage voor de V.S. feitelijk niet bestaat en dat dus in feite de gemeenschap via-via

het in stand houden subsidieert. Komt het behoefte-element, dan kan er dus een hoop wegvallen. En zo kunnen we doorgaan.

U begrijpt dus dat op een gegeven moment die zaak niet verder kan en dan komen de crisisverschijnselen, en, wanneer u mij wilt geloven, u heeft het niet te doen maar u kunt het altijd bekijken, dan kan ik u zeggen: Er is op het ogenblik in zeer vele landen een sluipende werkeloosheid. Dit bestaat niet alleen in een groot gedeelte van de centrale staten van de U.S.A., maar bestaat in toenemende mate bovendien in gebieden als Zuid-Amerika, in Afrika; in landen als Italië en Griekenland zijn eveneens crisisverschijnselen te verwachten, in Australië kan een crisis alleen voorkomen worden, reeds op dit moment, door de nadruk te leggen op de ontginning van het binnenland, wat tot nog toe niet is gebeurd. In landen als Japan wordt de crisis op het ogenblik gestabiliseerd door de Amerikaanse besteding aldaar. Wanneer die ophouden en de export niet verder kan groeien, dan is er binnen Japan binnen drie jaren een crisis. Crises bestaan reeds in een groot gedeelte van het z.g. Oosten, als in India, Pakistan, Irak, Iran e.d..

Crises en toenemende werkeloosheid zien we verder in Tunis, Tanger en Egypte. In Syrië nemen de moeilijkheden toe, dus er is in feite reeds een crisis onderweg. Deze crisis wordt op het ogenblik weggedrukt door een aantal monetaire manipulaties, maar wanneer weer een aanval op het £ plaatsvindt, wanneer de druk op de dollar weer groter wordt, en dat is reeds dit jaar het geval en zeker in het volgend jaar en 1968, dan komt er 'n ogenblik dat men de zaak niet meer kan stabiliseren. Wij kunnen ons verheugen over een Dawn Jones index, die steeds omhoog gaat in waarde, maar dan moeten wij daarbij niet vergeten, dat deze verhoging niet een feitelijke waardeverhoging, maar in feite de concrete waardevermindering van de valuta tot uitdrukking brengt. En als we dus zo gaan redeneren, dan zeggen we: We zitten midden in een crisis, alleen, de verschijnselen worden kunstmatig onderdrukt. Maar kan die onderdrukking verder gaan wanneer juist de onderdrukking van de eerste verschijnselen van die crisis oorzakelijk zijn geweest voor de toestand waarin we nu verkeren? Dan lijkt me dat onmogelijk.

Dan zou ik zeggen dat tussen nu en 1970 absoluut een crisis haast onvermijdelijk is en dat deze vele landen in het westblok, maar ook in het oostblok, zal aantasten.

Dan wil ik er op wijzen dat er in Rusland op het moment iets is, wat op een crisis lijkt en zelfs hier met een door de regering beheerste industrie is men niet voor niets aan het omdraaien naar luxe artikelen, probeert men op het ogenblik de kooplust van de Rus voor die luxe artikelen te stimuleren. Dat is alleen omdat anders de industrie niet meer kan draaien. Maar men kan de lonen niet verder op gaan voeren; op een gegeven ogenblik loopt men vast. Ook hier zit nog een zeker winstprincipe in. Zolang dat winstprincipe binnenslands wordt gehandhaafd, ook al doet men dat tegenover het buitenland niet, moet op een moment de crisis doorbreken. Ik geloof dat dit duidelijk is. Of niet?

x Ja. U heeft steeds een soort contrast gesteld tussen "wij" en de "staat", maar zijn "wij", zoals we hier bij elkaar zitten, niet "de staat"? Is er iets tegen? Ik weet wel als ik over de grens ga, dan probeer ik wel eens iets mee te nemen en het niet aan te geven, maar ik weet wel dat ik, zolang ik er ben, mezelf

besteel, want besteel toch de staat en de staat zijn wij?

- Dit is een principe dat à priori juist zou moeten zijn. Maar op het moment dat de staat zich onafhankelijk maakt van de burgers waaruit zij is opgebouwd, krijgt ze een eigen leven. Dat mag dan een papieren leven zijn, dat mag meer lijken op 'n soort sybernetisch brein dan op een redelijk verstand, maar het is er. En naarmate die staat zich losmaakt van de gevoelens, de verlangens, de emoties van de gewone burger, ontstaat een scheiding tussen de staat als een soort synthetisch wezen en de staat, of beter gezegd, de natie, de mensen dus, die in die staat dan niet meer bestaan, maar in feite gevangen zijn. En ik meen dat in heel veel landen misschien nog niet in alle, maar toch wel in heel veel landen, de toestand op het ogenblik er reeds is.

Een voorbeeld daarvan kan b.v. Zweden zijn, waarbij de instelling van de Zweed tegen de staat eigenlijk steeds sterker begint te worden, terwijl die staat juist zo buitengewoon goed is. De staat lijkt een beetje op een socialistische doeboeder.

We zien dat in Nederland. U moet niet vergeten dat, wanneer wij de staat zijn - zoals u dat stelt - zoals we hier bij elkaar zitten en de rest van Nederland natuurlijk, dat we dan ook aan moeten nemen dat wij in die staat stem hebben. Maar wanneer die stem er niet meer feitelijk is, voelt men zich niet meer deel van die staat en ontstaat de tegenstelling ik- staat. Ik ben niet de staat, integendeel, de staat is mijn vijand. En datzelfde verschijnsel kunnen we overal zien. De politie is niet je beste vriend, maar de politie is een soort vijand. De politie kan zeggen dat je 50 K.M. mag rijden en jij rijdt lekker 60 en je hoopt dat ze je niet pakken. Maar als je denkt dat je gepakt bent, dan rij je een beetje harder, misschien dat ze je dan toch niet snappen.

Nu kunt u zeggen, ja, maar dat is de eenling, maar wanneer in een natie van 12 miljoen mensen er 10 miljoen zo denken, waar is de staat dan? De vijand van tien miljoen mensen? En daar komt het in feite op neer. Ik wil niet zeggen dat het zonder die overheid zou gaan op het ogenblik, let wel, maar er moet een verschil gemaakt worden tussen het apparaat, de machinerie die staat heet en die, ja, hoe moet ik dat nu zeggen...

x Selbstzweck geworden is?

- Ja misschien is dat "die zichzelf ten doel geworden", dat is waar. Maar die dus niet meer bestaat uit de ambtenaar. De ambtenaar op zichzelf kan een heel redelijk en prettig mens zijn, maar hij zit in een apparaat, dat apparaat heeft een tendens, de ambtenaar kan niet anders dan, al is het nog zo menselijk mogelijk, vervullen wat het apparaat zegt. Hij heeft in negen van de tien gevallen de moed en de mogelijkheid niet om een zelfstandige en afwijkende beslissing te nemen. Doet hij het toch, dan verandert zijn plaats in het apparaat, of hij valt er uit. En dat wil dus zeggen dat de menselijkheid weggekropen is achter lettertjes. Door de letter.

Dat de regering van Nederland een reeks kaartsystemen plus een reeks wetenschappelijke theoriën is, en niet een menselijk reageren op menselijke omstandigheden. En daarom meen ik werkelijk dat u de tegenstelling "de staat", dus het staatsgezag als zonnig en het "wij", de mensen, moogt stellen.

x Maar is dan niet de weg, dat wij zo we het allemaal beseffen en weten, van onderuit gaan veranderen en terug dringen,

de staat(verder onverstaanbaar door invallen van vele stemmen).

- Weet u wat er dan gebeurt? Dan wordt de natie de concurrent van de staat. Zij vormt uit zich een nieuw staatsbegrip en wat overblijft, is niet de oorspronkelijke staat. De oorspronkelijke staat gaat dan kapot.

Wanneer u daarvan een voorbeeld wilt hebben, denk dan eens aan de Franse revolutie, daar heeft u een dergelijk verschijnsel gezien en u heeft ook gezien waartoe het kan voeren, want wat de stand der burgers tegen die der priesters en der edelen wilde doorzetten, de z.g. derde kamer, dat was de hervorming vanuit 't volk. Maar deze hervorming bracht een gezagsconflict, dat is onvermijdelijk. Het gezagsconflict bracht de Bastille, het optreden van de Zwitsers voor het grote paleis en daarmee een terreur die de Jacobijnen en d.g. in feite niet gewild hebben. En door die terreur kwam er niet - zoals men zou denken - een republiek uit, er kwam een keizerrijk uit. Dat werd mogelijk gemaakt doordat de staat als zodanig de vijand werd van de delen van de staat.

En nu wil ik u helemaal geen Franse revolutie voorstellen, en ik kan u ook helemaal niet voorstellen dat Luns onthoofd wordt op het Binnenhof, of dat aalmoezenier Groenenhuis met 'n slaapmuts op zijn hoofd een prediking houdt op het Waterlooplein in Amsterdam, of dat ze "Zo is het ook nog eens een keer" spelen op de Groest in Hilversum, waardoor dan de deelnemers worden gelynch, dat kan ik u niet voorstellen. Dat klinkt een beetje gek, hè? Dat past nog niet helemaal in de Nederlandse mentaliteit. Maar dat de gewelddadigheid in Nederland tegen de staat, of beter gezegd tegen de gemeenschap in de huidige vorm, toeneemt dat zult u ook in de komende dagen merken, vrees ik.

x Dus daaruit zou je concluderen dat er vopo's of hoe heten die dingen...(gelach, door elkaar gepraat)..het bij het reële eind hebben?

- Ja natuurlijk, dat zijn de positieve dingen. Ik wil niet zeggen dat de gehele levenshouding van de provo positief is, maar zijn optreden is een geëxagereerd, een geexalteerd verzet, dat in een verwerpen van eigen maatschappelijke functie resulteert. M.a.w. hij vergeet dat hijzelf toch ook een maatschappelijke betekenis heeft. En daardoor wordt hij anarchist. Maar anarchie kan niet in feite bestaan, omdat eenvoudig samenleving van een groter aantal een absolute vrijheid per eenling zonder enige regel, niet toelaat. En daarmee is de provo ergens ook wel negatief te noemen, maar hij heeft één positieve kant die men over het hoofd ziet, en dat is dat een provo de moed heeft om een maatschappij die hij rot vindt, eenvoudig te laten bersten, te laten stikken, of hoe zegt hij dat tegenwoordig, ik ken de termen niet, de provotermen.

Maar hij doet daarmee toch werkelijk, iets dat - als ik het globaal mag schatten - toch zeker 30% van het volwassen Nederlandse volk graag bij tijd en wijle zou doen, maar niet durft vanwege de burens, het baantje of misschien om een politieagent. En daarmee zeg ik, is de provo ergens positief, ook al ben ik er mij van bewust, dat hij negatieve kanten vertoont in zijn gedrag.

Dan vind ik ook dat de provo zich een eigen moraal aanmeet, wat een bezitsmoraal en ook een sexuele normaal is, die sterk

afwijkt van wat de maatschappij kent, maar dat acht ik op zich zelf niet negatief. Ik meen, dat het positief is wanneer men tracht om de regels aan te passen aan de mens. Want zodra je probeert om de mens aan te passen aan de regels, maak je hem tot slaaf, tot iets dat zijn menselijkheid en menselijk recht verliest. De mensen zijn er niet voor de regels, de regels zijn er voor en vanuit de mensen en slechts zover ze in dit opzicht zin hebben mogen zij zo minimaal mogelijk blijven voortbestaan. Dat zou eigenlijk wel de oplossing zijn, maar daar is de maatschappij nog niet rijp voor. Stel je voor, een provo als verkeersagent! Dat zou de mooiste verkeerschaos zijn die er ooit geweest is.

x Dat weet ik niet! Hij zou het misschien nog goed doen ook.

- Hij zou het zó doen, dat alle verkeersreglementen met de voeten getreden werden en dat betekent dat iedere fatsoenlijke chauffeur eventueel in moeilijkheden zou komen en dat de vele onfatsoenlijken, die er zijn stellig, hun bestemming zouden bereiken. Dat ben ik met u eens. Maar wat is fatsoenlijk? Fatsoenlijk is zich houden aan de mode der geldende regels. Nu ja, dan moet ik dus constateren, neemt u me niet kwalijk, dat u in uw hart onfatsoenlijk zoudt zijn, maar dat u zich confronteert aan de geldende regels. (Gelach). Nu, dat is geen hatelijkheid hoor!

x Gevoelens, verlangens en emoties is dat wel een goede basis voor veranderen van mogelijke staatsvormen of verbeteringen van toestanden?

- Wel, verstand hebben niet alle mensen, d.w.z. ze hebben het wel, maar ze gebruiken het niet. En het vermogen om boven zichzelf uit te stijgen, hebben alleen de geestelijk rijperen. Maar gevoelens en emoties heeft iedereen. En wanneer u in de woestijn een huis wilt gaan bouwen, dan moet je niet zeggen: We doen dat uit hout, want dat is mooi. Dan moet je zeggen: We zullen kijken, hier en daar is misschien nog wel een stukje rotssteen te vinden, laten we het daar voorlopig mee doen. En in deze zin moet u begrijpen wanneer ik zeg dat inderdaad de instinctieve reacties van de massa, van de menigte als geheel, dus niet alleen van de enkeling maar van de menigte als geheel, de emoties en de gevoelens van die massa, mits ze niet bewust misvormd en beheerst worden....

x Ja, inderdaad.

- ...Dus de enige basis kunnen zijn voor een hervorming van onder af. En nu geloof ik dat de mogelijkheid op die misvorming van bovenaf steeds minder wordt, omdat de onverschilligheid veel minder wordt, omdat de onverschilligheid steeds minder wordt. Wat Hitler kon doen, kon hij alleen doen omdat hij voor zijn volk een god kon zijn.

x De emoties bespeelde van de massa.

- Maar wanneer de massa hem niet als een god had gezien, had hij niets klaar gespeeld. En dat is iets dat u uit het oog verliest. De massa reageert op een beroep en omdat ze haar instinct in dezen volgde - en hier in Nederland ook met van Geelkerken, Mussert, hoe heetten die kerels allemaal - dat is dus ook helemaal niet te verwonderen, want het was een reactie - een misschien veel gezonder, maar een reactie op de ongezonde situatie in de gemeenschap. Vergeet u dat even niet. En daarbij komt dan

en dat is het foutieve punt, dat één persoon in het brandpunt wordt geplaatst van de verlangens en de verpersoonlijking er van wordt. Hij wordt dan een godheid, die dan niet meer aan rede of aan persoonlijke gevoelens onderdanig kan zijn, maar die als heerser optreedt.

En dat hebben we nu hier in de politiek, maar dat heeft men ook in de kerk een tijd gehad, nietwaar? Mijnheer pastoor is God's gewijde, dus heeft hij gelijk. En de dominee staat zo ver boven ons, het is zo'n vroom mens, die heeft d u s gelijk.

Ja, dat is er ook geweest. Denkt u eens aan het verzet van Plantius, indertijd hier. De bekende kaarttekenaar, die ook nog wel een paar twisten op theologisch terrein heeft uitgevochten. Ik er maar mee zeggen: De enige bouwstenen die wij hebben, zijn de emoties van het volk. En aangezien de manier om de machine te breken, niet om er een op te bouwen, maar om haar te breken, altijd gelegen moet zijn in de emotionele instinctieve reactie van de massa, kunnen wij stellen dat voorlopig de massa van meer betekenis is voor de veranderingen dan het streven van de eenling. En dat de instinctieve en emotionele reactie grotere gevolgen en betere resultaten zal hebben dan alle wetenschappelijk onderzoek en alle poging tot hoog-geestelijke of hoog-verstandelijke benadering.

x En de massa kun je overal naar toe krijgen en speciaal op het ogenblik, waar we nu Amerikaanse reclamemethodes krijgen, waar zelfs presidenten door hun verkiezingscampagne door een reclamebureau laten voeren, kun je toch de massa overal naar toe krijgen waar je maar wilt.

- Dat is niet helemaal waar, anders zouden de kerken voller zijn, ze doen er moeite genoeg voor.

x Laten zij dan ook een reclamebureau nemen.

- Dat hebben zij gedaan.

x Is er dan een?

- Nu, daar weten we heel weinig van. Ik kan u vertellen dat er een kantoor is, geleid door paters voor toeristen in Belgisch Brabant, waar de benadering, de spreuken die gebruikt zullen worden, de teksten zelfs die gebruikt zullen worden, de redactie van bepaalde berichten voor praktisch het geheel nederlandstalige en een deel van het franstalige wordt geleid. En daarbij heeft men een aantal experts, psychologen maar ook specialisten in "outlining" etc., net als in een reclamebureau.

x Kunt u de massa niet in alle richtingen krijgen?

- U kunt ze ook wel krijgen, maar dat wil niet zeggen dat u de massa kunt krijgen waar u ze hebben wilt. U kunt die massa wel in een richting voeren, maar dat kunt u alleen door haar instinctieve reactie te vragen op een belofte, en nu komt er een ogenblik dat het accumulatief psychologisch effect, de voortdurende nietvervulling van beloften, een zekere haat, een rancune en een uiterlijke onverschilligheid doen ontstaan. En dan kunt u proberen te leiden wat u wilt, maar dan komt er een moment dat die massa eenvoudig niet meer reageert.

x Dan komt er een andere reclame?

- Nee, dan komt er geen andere reclame, want als er dan iemand nog reclame durft te maken, dan vindt hij zichzelf waarschijnlijk terug als een jasje aan een kapstok, maar dan meestal aan een lantaarnpaal. Geloof u mij, de dagen van terreur zijn niet zo veraf als u denkt. En maar goed ook.

Hebben we nog meer te zeggen? Eenmaal, andermaal, niemand meer? Dan moet ik zeggen dat we dit op een heel redelijke wijze hebben klaar gespeeld.

* Dat bewijst dan dat we een klein beetje a-politiek ingesteld zijn.

- En dan mag ik er toch nog wel even een slotwoord aan toevoegen. We hebben er nu zo heerlijk over zitten praten. We hebben zitten praten over de functie van de mensen in, en zijn wij de staat of zijn wij het niet, ik geloof dat we iets anders vergeten:

Wij zijn onsterfelijke zielen. Wij hebben de tijd. We zijn niet geketend aan morgen bereiken. Wij zijn de wezens die in die eeuwigheid nimmer kunnen overzien wat morgen is, maar die vandaag verantwoordelijk zijn voor onze eigen ziel. Wij zijn het die innerlijk en zélf de goddelijke wet moeten erkennen. Wij zijn degenen die niet de wereld moeten beheersen, maar ons zelf moeten leren kennen.

In de politiek wordt dit allemaal een beetje bemanteld, daar gaat het teloor, soms in modderspuiterij, soms in mooipraterij. Maar wat moeten wij dan eigenlijk zijn, moeten we eigenlijk doen? We moeten begrijpen wat onze wereld is, want anders begrijpen we onszelf niet meer. Als we niet weten wat politiek is, dan weten we ook niet waarom we leven zoals we leven. Als u niet weet wat geloof is, en wat de kerk betekent, dan weet u ook niet hoe wij een weg kunnen vinden voor onszelf.

Wanneer we niet weten wat een mens is, hoe kunnen we dan weten wat we zelf zijn? We moeten ergens zoeken naar erkennen. Dat erkennen, Vrienden, kan nimmer uit compromissen zijn opgebouwd. Een compromis is iets dat je sluit om, nu ja, tenminste iets te doen. Maar wij hebben de tijd om wat we doen, goëd te doen. Het is beter in een leven één keer naar waarheid te handelen, één keer een ware gedachte te denken, dan je hele leven bezig te zijn en uiteindelijk niets definitiefs te doen.

En dat is het belangrijke. Het gaat er ons niet om in 't leven om vandaag wat te worden; neen, het gaat erom om innerlijk wat meer te zijn. Nu kunt u zeggen: Dat is egoïstisch, maar daarvoor zijn wij geschapen, het is deel van ons bestaan. En in de politiek gaat het precies om het zelfde. Het gaat er niet om dat er grote kantoren of kerken worden gebouwd, dat er monumenten zijn, dat de mensheid zal jubelen: Wat zijn ze groot geweest, die mensen, die staatslieden! Wat hebben ze technisch veel bereikt! Het gaat erom dat men vandaag mens is. Het is belangrijker vandaag de tranen van één mens te drogen, die mens te troosten op de juiste manier, dan een plan te ontwerpen dat over 150 jaar klaar is. Wanneer de mensen misschien aan de smart ten onder zijn gegaan.

Het is geen tijd voor plannen op lange termijn. Dit is geen tijd om te zeggen: We zullen het nog eens even netjes gaan doen; dit is de tijd om te zeggen: Wat is er vandaag te doen? Ik ben mens, als mens moet ik leven, als mens moet ik handelen, als mens moet ik reageren! Menselijkheid is het enige dat noodzakelijk is. En als die menselijkheid in de politiek wegvalt, wanneer zij in de machtspolitiek onmenselijkheid wordt, dan past ze niet bij ons, dan moeten we anders zijn, dan moeten we anders leven en moeten we anders denken. Want wij zijn eeuwig.

Als Nederland weg is, helemaal weggevaagd, als de aarde

misschien allang een uitgedroogd stuk sintel is, nog zwerfend rond een uitgedroogde, niet meer lichtende zon, dan zijn wij er nog. We hebben nog tijd. Dan is er nog een Heelal, dan zijn er nog werelden, bestaande. Maar wanneer wij één keer de werkelijkheid van ons wezen verloochenen, wanneer we een keer de waarheid van onze innerlijke erkenning in ons eigen wezen verloochenen, al is het dan politiek noodzakelijk of lijkt het economisch en staatkundig niet verantwoord om anders te zijn, dan hebben we iets onherstelbaars gedaan.

Wanneer we onszelf zijn kunnen we fouten maken, die kunnen we herstellen, maar als we weigeren onszelf te zijn dan is het verloren. En dat vindt je in de eeuwigheid nooit weer terug. Daarom moeten wij het niet zoeken in de politiek, we moeten het niet zoeken in de formulering en in het geloof, maar in onszelf zoeken. We moeten het zoeken in de vrijheid om onszelf te zijn. En waar die vrijheid wordt aangetast, daar hebben we recht om te zeggen: Voor mij niet. De vrijheid om jezelf te zijn wil zeggen: beantwoorden op wat je in jezelf als waar erkent. Dat te doen wat je in jezelf als belangrijk erkent. Een taak te vervullen, die je voor jezelf ziet als juist, of ze aangenaam is of niet. Dat is uw recht, dat is uw verplichting. En als u dat terzijde schuift, dan bouwt u voor u zelf een apparaat op van uitvluchten, leugentjes en regeltjes.

Een apparaat dat u beheerst tot u marionnet wordt en dan kunnen al uw veranderingen en uw bekeringen en uw mooie voornemens er niets meer aan doen. Dat kan alleen nog, wanneer het apparaat breekt, en dan weet u niet meer waarheen; een nieuwe vrijheid moet worden gevonden.

Begrijp wat er achter schuilt. Wijt nimmer iets aan een mens. De politicus zal het doen zo goed als hij kan. De politie agent waarover ik het had, die rammelt misschien wel, maar hij doet het toch ook ergens zo goed als hij kan. En die mensen die de wapens opstellen, die wapens die misschien hun wereld kunnen vernietigen, die doen ook het beste dat ze kunnen. Het is niet hun schuld, zij zijn niet schuldig, het is de machine, het dode geestloze apparaat van regeltjes en boekjes en lettertjes en gevoelentjes, totdat het de mens regerend, geestloos en dood als het is, de mens geestloos en dood wil maken.

Niemand is schuldig, of wij allen zijn schuldig. Ook wij in de geest, net zo goed als u, omdat wij bezit en zekerheid en andere dingen stellen vóór de waarheid van ons eigen wezen. En daarmee wil ik sluiten.

Laat ons leren eerlijk innig waar te leven, dat wij in onszelf erkennen de zin van ons bestaan als de waarheid van ons leven. Dat is de revolutie die in de plaats van politiek, van het wisselen en 't spelen a.h.w. stelt het gezonde geestelijk bewustzijn van de eenling en op den duur van de massa. En daarmee de openbaring van een goddelijke werkelijkheid in de materie. Ook voor de mensheid.

Ik dank u voor uw aandacht. Goedenavond!

.....ooooo0000ooooo.....

